

Pääsiäispöydän herkut

Liisa Mäkelä

Kevät ja pääsiäisen aika on miulle erityistä, sillä olen huhtikuun lapsi. Olemme luterilaisia, joten paastonaika ei merkinnyt ruokakieltoja, mutta tietenkin juhlapyhinä ruoka oli hieman parempaa kuin tavallisina viikonloppuina. Uunipaistin (karjalanpaisti) joukkoon saattoi löytyä pieni palanen lammasta nautaan ja porsaan lisäksi. Meillä ei milloinkaan paistin joukkoon pantu munuaista eikä juureksia, vain sipulia ja muutama mauste-pippurin marja. Piiraita paistettiin myös pääsiäiseksi, tietenkin, kuten joka lauantai. Juhlapyhien ryynipiiraat olivat riisistä.

KANANMUNIA keitettiin iso kattilallinen ja sisareni kanssa maalasimme ne vesiväreillä koreiksi. Sipulinkuorilla myös värjättiin munia: kuorista keitettiin väri-liemi, jossa munat kypsennettiin. Joskus äiti keitti useita erivärisiä liemiä, heleän vaaleankeltaisesta syvään tiilenpunaiseen.

Vanha pääsiäisleikki, litsaaminen sujuu näin: kummallakin leikkijällä on kovaksikeitetty kananmuna kädessään, ja munat napautetaan terävät päät yhteen ja se, jonka muna säilyy ehjänä saa särkeytyneen munan itselleen. Isäni lapsuusmuisto: Isot pojat veistivät puusta kananmunan ja maalasivat sen lyijyvalkoisella ja sitten huijasivat nuoremmitaan munat. Kun oli syönyt kolmekymmentä kovaksikeitettyä kananmunaa, oli "vähän" täysinäinen olo!

PIIMÄJUUSTO tai munajuusto oli yksi meijeristi äitini bravuureista:

- 4 l täysmaitoa
- 1 l piimää
- 4 kananmunaa
- 2 tl suolaa

Piimä saa seistä huoneenlämmössä ainakin yhden yön yli hapatakseen kylliksi. Maito kuumennetaan lähes kiehuvaan. Munat vatkataan rikki ja piimä ja suola sekoitetaan niiden joukkoon ja seos kaadetaan maidon sekaan ja kuumennetaan takaisin kiehumapisteeseen. Seos jätetään juoksettumaan noin tunniksi. Juustomassa kerätään reikäkauhalla juustoliinalla vuorrattuun juustokehään tai sen puutteessa siivilään. Juuston päälle laitetaan kevyt paino ja se saa seistä jääkaapissa yön yli. Hera sopii hiivaleivän nesteeksi.

PÄÄSIÄISENÄ meillä ei syöty pas-haa vaan leivottiin jamakkapiiraita (rahkapiiraita):

Hyvä pullataikina, ohje vaikka vehnäjauhopussin kyljestä. Taikinasta pyöriteltiin pikkupullia, jotka kohotettiin ja joihin juomalasin avulla painettiin syvennys, reunat voideltiin kananmunalla ja syvennys täytettiin rahkaseoksella:

- 2 tölkkiä maitorahkaa
- 2 dl kermaa
- 1½ dl sokeria
- 2 tl vaniljasokeria
- 2 kananmunaa (ja 1-2 dl rusinoita)

Paistetaan kymmenkunta minuuttia. Piiraan voi leipoa myös pellin kokoisena levynä, joka koristellaan taikinasuikaleista sommitellulla ristikolla.

VIROPOMINEN kuului lapsuuteni palmusunnuntaihin, mutta vimpomassa käytiin vain sukulaisia. Nykyisenkaltaiset noita-akkojen

virpojajoukot olivat varsinkin äiti -vainaille kauhistus ja hän sanoi: "Meillä ei noidat virvo! Kun käytte pesemässä kasvonne ja vaihtamassa vaatteenne, saatte virpoa."

Jaakkima Lahdenpohja Lumivaara
www.jaakkimansanomat.fi

TÄSSÄ LEHDESSÄ

Sortavala-seuran kevättä.	4
Nuorten gallup	5
Talvisodan evakkoa.	6
Urpo Oaskan muistelot.	7
Karjala alkoi kutsua.	8
Kumolan koulu.	10
Odotettu satutäti.	12
Evakkoesineiden tarinoita.	14

Iloista pääsiäistä!

Iloinen pääsiäistervehdys lukijoillemme tulee **Pirkko Saunolalta** (s. Väisänen) Vaasasta! Hän askarteli tipuset vuosi sitten pääsiäisen alla. Iijärvellä virvottiin ennen palmusunnuntaina näin:

Virpoi, varpoi viitsa uus kaunis ja korea kuin kukkiva kuus, elämän onnea toivotan sulle, näyrästi pyydän palkkani mulle.

Yleensä virvottiin vain omat vanhemmat, isovanhemmat ja kummit. Palkka haettiin pääsiäisenä.

Lapsia ja nuoria valokuvissa

Pyydämme lukijoilta vanhoja valokuvia lapsista ja nuorista Jaakkimassa, Lumivaarassa ja Lahdenpohjassa vuoden 2020 vuosikalenterikuviksi. Kiitämme jo saapuneista kuvista!

 Pääkirjoitus
5.4.2019
Tea Itkonen

Tipitii tipitipi tipitii

NYT SAANEE toivottaa kevättä! Sellainen sirkutus kuuluu jo Porvoossa. Sirkutuksen lomassa mättää rakeita tai hiutaleita. Tämähän on kuin Pariisiin huhtikuu. Ensimmäiset narsisit kukkivat piharuukuissa, varmuuden vuoksi portailla. Turussa kokonainen silta on reunustettu narsisseilla. Kauneutta on!

HELENA KUJALAN kirjoituksia näemme jatkossa säännöllisesti lehdessä, sillä hän on toimituskunnan jäsen. Tällä kertaa hän on löytänyt Jaakkiman satutäidin kertomuksia ja käynnistänyt nuorten gallupin. Tavoitteena on jututtaa pari nuorten polvien edustajaa jokaiseen lehteen. Antakaapa vinkkejä nuoristanne!

LUMIVAARAN KIRKKO on nyt Karjalan kirkon omistuksessa. Kaksi ryhmää aloittaa siellä korjauksen kesän koittaessa. Lahdenpohjan kaupunki on kaupunkikirjan toinen osapuoli ja aloite tuli sen puolelta. Karjalan kirkon aikaisempia kunnostuskohteita ovat muun muassa Lahdenpohjan kirkko vaneritehtaan eteläpuolella ja Sortavalan entinen siunauskappeli, joka valmistui 1939. Lautasaaren kirkossa kuultiin esirukous Lumivaaran kirkon puolesta maaliskuun 31. päivän jumalanpalveluksessa. Ehkä niitä kuullaan muuallakin Suomessa. Karjalan kirkolle toivomme voimia ja tukea suuressa tehtävässään. Kyllä ihmeitä voi tapahtua!

ÄITIENPÄIVÄN VIETTO aloitettiin Suomessa 100 vuotta sitten vuonna 1919. Vanhat Jaakkiman Sanomat kertovat tunnelmista asutusajalta. Oman kylän äideille ei ollut enää samantyyppistä juhlaa, kun asuttiin hajallaan ja otti oman aikansa liittyä uuden paikkakunnan vastaaviin tilaisuuksiin. Tunnettiin vierautta. Toimittaja toivoi lasten aktiivisesti paikkaavan tätä äitien kaipausta vanhaan aikaan muistamalla omia äitejään vierailuilla juuri äitienpäivänä. Minäkin toivotan kaikille lukijoillemme hyvää äitienpäivää läheistenne keralla!

ALOITTAESSANI PERINNELEHDEN päätoimittajana kahdeksan vuotta sitten olin jo aiemmin lupautunut jaakkimalaiseen kyläkirjatyöhön. En silloin arvannut, että perinneyhteisö laajenee ja kyläkirjoja syntyy myös muille pitäjille. Lehtityö laajenee myös, sillä saan aloittaa Suvannon Seutu -nimisen pitäjälehdessä päätoimittajana tänä keväänä. Sydämentyöni tämän lehden päätoimittajana jatkuu kuten ennenkin.

TAVATAAN HÄMEENLINNASSA Karjalaisilla kesäjuhilla 14.–16.6. Lukijatapaamisemme on tuttuun tapaan lauantaina klo 10 alkaen VPK-talolla, tarkemmin seuraavassa lehdessä. Luki-jamatkan bussi on täynnä, Laatokka jo siintelee mielessäni.

Kuunnista kevättä ja iloisia kevään juhlia!
Ystävällisesti palveluksessanne,
Tea

HOLOPAINEN: Sanat suuta halkaise

– suakkunoita ja paukaahroksia eri puolilta Suomea

MINNOUN ILTAUNINE JA AAMUJSELLEN
EN NOUSIS OLLENKAA!

Kristus on ylösnoussut!

Mark. 16:1-7.

Pääsiäispäivä on kristityn suurin juhlapäivä. Voimme sanoa, että tämä Kristuksen ylösnousemisen päivä on päivä, joka ratkaisee meidän pelastuksemme. Kristus nousi haudastaan! Ellei Jeesus olisi ylösnoussut, uskomme olisi aivan mitätön, eikä meillä olisi minäkäänlaista tulevaisuutta kuoleman jälkeen. Mutta Jeesus nousi kuolleista, joten myös meille koittaa ylösnousemisen päivä, mikäli me kuolemme ennenkuin Jeesus tulee toisen kerran takaisin, viimeisenä päivänä. Sen tähden voimme sanoa, että meillä on elävä kirkko maan päällä, koska meillä on Kristus, joka on perustanut Kristityn kirkon. Hän myös antoi opetuslapsille Pyhän Hengen ja siksi meidän kirkkomme on elävä, kiitos Jeesukselle.

Tässä Markuksen Evankeliumissa kerrotaan, kuinka Maria Magdaleena ja Maria, Jaakobin äiti sekä Salome, menivät varhain aamulla haudalle. Heille oli varmasti suuri yllätys kuin he katsahtaessan ylös, näkivät kiven vieritettynä sivuun; kivi oli näet hyvin suuri. On muistettava, että tämä tapahtui pimeän aikaan.

Tänään kun vietämme hänen ylösnousemisen juhlaansa, koko maailma julistaa, miten Kristus on noussut kuolleista. Karjalassa Venäjän puolella on sellainen tapa, että pääsiäispäivänä kaikki tervehtivät toisiaan sanoen: "Kristus on ylösnoussut!". Täytyy sanoa että heillä on hieno tapa!

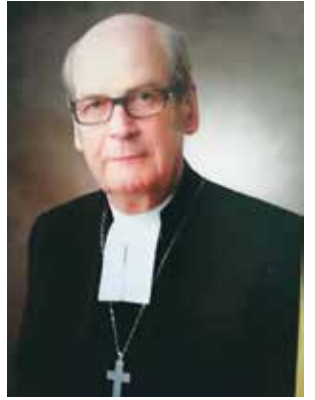
Kristus on todella kuoleman voittaja, koska hän on elävä Herra, ja siten meillä on myöskin elävä kirkko ja elävät jäsenet. Jeesus Kristus on kirkon Herra ja seurakunnan paimen, joten meidän tulee seurata häntä uskossa. Onhan hän itse sanonut: Minä olen tie, totuus ja elämä. Kristus on myöskin maailman valkeus. Näillä kolmella naisella, jotka menivät haudalle, oli vain pimeys ja suru sydämissään. Juuri kun he olivat syvimmällä epätoivossaan ja pimeys oli heidät ympäröinyt, antoi enkeli heille uuden toivon.

Teksti kertoo, miten he katsoessaan ylös, näkivät kiven pois vieritetyksi. Ja menettämään haatakamioon sisään, he näkivät nuorukaisen istuvan oikealla puolella, puettuina pitkään, valkeaan vaatteeseen; ja luonnollises-

tin he pelästyivät suuresti: "Mutta tämä nuorukainen sanoi heille: Älkää peljästykö; te etsitte Jeesusta, Nasaretilaista, joka oli ristiinnaulittu. Hän on noussut ylös; ei hän ole täällä enää. Katso, tässä on paikka, johon he hänet panivat. Mutta menkää ja sanokaa hänen opetuslapsilleen ja Pietarille: Hän menee teidän edellänne Galileaan; siellä te saatte hänet nähdä, niinkuin hän teille sanoi."

Tämä ylösnousemuskertomus on kirkon suurin tehtävä. Ihmisille on kerrottava, että Jeesus on noussut kuolleista ja haata, minne hänet oli pantu oli tyhjä kuin naiset sinne varhain aamulla tulivat. Meillä on maailman tärkein tehtävä julistaa, että Kristus on ylösnoussut.

Joka sunnuntai kun vietämme jumalalpalvelusta, tunnustamme uskontunnustuksessa: Minä uskon Jumalaan, Isään kaikkivaltaiseen, taivaan ja maan Luojaan. Ja Jeesuksen Kristukseen, Jumalan ainoaan Poikaan, meidän Herramme, joka siksi Pyhästä Hengestä, syntyi neitsyt Mariasta, kärsi Pontius Pilatuksen aikana, ristiinnaulittiin, kuoli ja haudat-

tiin, astui alas tuonelaan, nousi kolmantena päivänä kuolleista, astui ylös taivasiin, istuu Jumalan, Isän kaikkivaltaiseen oikealla puolella ja on sielutuleva tuomitsemaan eläviä ja kuolleita. Ja Pyhän Hengen, pyhän yhteisen seurakunnan, pyhän yhteyden, syntien anteeksi antamisen, ruumin ylösnousemisen ja iankaikkisen elämän. Aamen.

Rune Fant

Lahdenpohjan seurakunnan kirkkoherra ja Karjalan ev.lut. kirkon tuomiorovasti

Kipon perinneyhdistys

"Meillä on unelma, että kerran vielä Kippo on taas meidän". Tällä tunnuslauseella Kipon perinneyhdistys vaalii jäsentensä karjalaisia juuria. Kippo on Lumivaarassa Kuhkaan Kärpäsensaarella sijainneen talon nimi. Kippoa asutti 1650-luvulta lähtien Sihvosten suku. 1800-luvun lopulla Kipossa asui todellinen suurperhe. Niinpä veljistä Juho Sihvonen naituaan Katri Julun osti Kuhkaan Sipronsaaresta itselleen tilan, josta käytettiin nimitystä Sipron Kippo.

Kipon perinneyhdistys perustettiin vuonna 1996 Kuhkaassa. Perustava kokous pidettiin sekä Kipon että Sipron talojen hevoskiirroilla. Hevoskierto oli nimensä mukaisesti hevosvoimalla toimiva puimala. Kummankin talon pihapiiristä löytyy vielä jäänteet hevoskierron sijainnista. Yhdistyksen "virallinen" kokous voidaankin sääntöjen mukaan pitää vain joko Kipon tai Sipron hevoskierrolla. Yli 20 vuoden toimintansa aikana on joka kesä voitu pitää kokous joko Kipossa tai Siprossa. Kesäkokouksen lisäksi olemme yleensä loppusyksystä kokoontuneet viettämään epävirallista yhdis-

tyskokousta täällä nyky-Suomen puolella. Näihin syyskokouksiin on osallistunut yleensä noin 20 ja parhaimmillaan 40 henkilöä. Kerran olimme mukana Karjala-risteilyllä Helsingistä Tallinnaan.

Mitä Kipon perinneyhdistys on sitten tehnyt perinteiden vaalimiseksi? Jokavuotiset matkat Kuhkaaseen ovat olleet keskeisellä sijalla. Olemme onnistuneet saamaan myös nuorempaa sukupolvea lähtemään isoisien ja -äitiensä kotikonttuja katsomaan. Kesällä 2006 yhdistyksen 10-vuotisjuhla innosti matkaan parikymmentä kippolaista. Joukossa oli tuolloin paljon nuoria. Toivoo sopii, että nuorten halu lähteä toistekin eläisi. Itselleni jokakesäinen melontaretki Kuhkaaseen on toteutunut jo yli 20 kertaa! Enkä vielä kukaan ole kyllästynyt. Niin kauniit ovat Laatokan rannat Lumivaarassa!

Yhdistyksen merkittävin julkisen saavutus on Kuhkaan kyläkirjan tuottaminen vuonna 2000. Kirjan aikaansaaminen toteutui "yhdenlängöistä hetkellä", sillä useimmat Kuhkaassa eläneet kirjoittajat ovat sittemmin kuolleet. Kir-

ja ei ole perusteellinen saati tieteellinen kuvaus kylän elämästä. Siinä olevat kirjoitukset ovat hyvin omakohtaisia ja persoonallisia tarinoita Kuhkaassa koetusta arjesta ja juhlasta.

Toinen merkittävä ja laajalle levinnyt tuotoksemme liittyy Suomen 100-vuotisjuhlintaan. Kipon perinneyhdistys tuotti DVD:n "Laivareitillä Lumivaaran saaristossa", joka hyväksyttiin yhdeksi itsenäisyytemme 100-vuotishankkeeksi. DVD:lle kuvasimme maiseimat historiallisesta laivareitistä Lahdenpohjasta Lumivaaran Kesvalahdelle. Tämä laivareitti oli ennen sotia tärkeä henkireikä kaikille Lumivaaran saaristossa eläneille, sillä tietö oli tuohon aikaan vielä varsin vaatimaton. Nyt videon voi vapaasti katsoa netistä googlaamalla: "Laivareitillä Lumivaarassa" ja valitsemalla avautuvasta näkymästä kyseisen videon.

Yhdistyksen syyskokousten yhteydessä katsomme ja muistelemme kuvin edellisen kesän retkeä Laatokalle. Lisäksi kokouksissa on yleensä alustus ja keskustelu jostain mielenkiintoisesta aiheesta. Vi-

Puheenjohtajalla on asiaa

meksi Pertti Siilahti kertoi havainnollisesti Laatokan luodot -suojeluhankkeesta. Kuhkaan saaristohan on osa tätä suojelualuetta. Usein kokouksessa on nautittu itse tehtyjä karjalanpiiraita. Näin pyrimme osaltamme vaalimaan myös karjalaista ruokaperinnettä.

Pekka Sihvonen

Kipon perinneyhdistys, puh. joht.

Jaakkiman Sanomat

perustettu vuonna 1906 Lahdenpohjassa, Jaakkimassa

Julkaisija ja kustantaja:
Jaakkiman Seudun Perinneyhdistys ry
Hallituksen pj. Aino-Maija Alkula
puh. 040 820 3289

Vast.toim. Tea Itkonen
puh. 050 440 6109 (klo 10–19)
tea.itkonen@jaakkimansanomat.fi
Vaskenvalajankatu 33, 06100 Porvoo

Toimittaja, toimituskunnan jäsen
Helena Kujala
helena.kujala@tpnet.fi

Tilauhinnot 2018 (sis. alv):
kotimaahan 37 €/vuosi, kesto 32 €
ulkomailla 42 €/vuosi, kesto 37 €
lahjattilauk: 28 €, ulkom. 33 €
irtonumero 6 €

Ilmoitushinnat:
1,00 €/pmm (sis. alv) tai
sopimuksen mukaan

Julkaisemme lukijoiden kirjoituksia, runoja, muisteloita ja valokuvia.
Toimitus pitää oikeuden muokata ja lyhentää lähetettyjä aineistoja.

Lehti ilmestyy kuusi kertaa vuodessa parillisten kuukausien 8. päivänä.
Seuraava lehti ilmestyy 8.6.2019
Seuraava aineistopäivä on 15.5.2019

Taitto: Artea tmi/ Porvoo (ti & JH)
Paino: i-Print Oy, Seinäjoki
www.jaakkimansanomat.fi

Aineiston postitus osoitteilla:
toimitus@jaakkimansanomat.fi

Jaakkiman Sanomat
OMAVASTAUS
Tunnus 5000043
00003 VASTAUSLÄHETYS

(ei postimerkkiä, lehti maksaa postimaksun)

Jaakkiman Sanomat

N:o 14
Huhtikuun 3 pv 1929N:o 10
Maaliskuun 10 pv 1943

Hauskat karnevaalit järjestää Lahdenpohjan Työväenyhdistys talolleen ensi sunnuntaina tk. 7 p:n- klo 19. Serpentiinejä, konfekteja, vihkoja ja lakkeja saatavana. Soittaa jazz-orkesteri. Siisäänpääsy 8 markkaa.

Keväthuomioita.

*Jo paju kukkii lampineen
jo kevät herää toivoon,
saa päivä kaaren korkean
ja tuuli laadun lauhkean.*

*Jo hanget löyhtyy, sulaa jää
ja puron sydän sylkähtää,
pois saapi talven painostus,
soi metsäin kautta kuherrus.*

*Nyt päivin siniautereen
sai etäisäret latvoilleen
ja seinät lämmöin vipakoi
ja räystää paljon pisaroi.*

*Ja läikät peltopälvien
toi kylään ylle leivosen,
ken lirilarin kuuli sen,
hän yhtyi uskoon keväimen.*

*Hän katsoo, mieltii, unelmoi
ja sydämessään sykki, soi
tuo kevävalo säteillään
kuin rinnastakin veisi jään.*

A. A—e

Mämmiä saadaan myydä huhtik. 16 ja 30 päivien välisenä aikana.

Kansanhuoltoministeriö tiedottaa, että mämmiä saadaan tänä vuonna myydä huhtikuun 16 ja 30 päivien välisenä aikana 800 gr pakkauksissa. Myynti tapahtuu leipäkortin kuponkia vastaan ja on leipäkortista yllämainittua määrää ostessa luovutettava sama määrä kuponkeja kuin 300 gr:sta viljatuotteita.

Edellä mainitun mämipakkauksen paino saa olla 15 pros. suurempi tai 5 pros. pienempi kuin 800 gr.

Mämmiä on valmistettava seoksesta, jossa yksi neljäsosa maltaita ja kolme neljäsosaa ruisjauhoja ja siihen saadaan lisätä tarpeellinen määrä mausteita. Pakkauksen tukkuhinta on 6:85 ja vähittäismyyntihinta 8:50. Näihin hintoihin sisältyvät liikevaihtovero, pakkaus ym. kustannukset.

✠ Helena Kujala

Varpu Parikka (1825-1903) tunnettiin koko Jaakkiman lasten yhteisenä satutätinä. Kirjat kuuluivat 1800-luvulla harvinaisuuksiin, mutta sadunjanoisia lapsia löytyi ihan jokaisesta talosta.

Opettaja **Adylth Hultinin** pitkä kirjoitus, joka julkaistiin postuumisti jatkokertomuksena kolmessa Jaakkiman Sanomien numerossa vuonna 1929, kertoo näin:

Monet päreet sai syyttää ja monet talikynttilät niistä ennen kuin Varpu oli ehtinyt kertoa niistä tarinoista, jotka alkoivat: "Mie ku olin Metsämiklisä paimenena..."

Varpua kutsuttiin myös Vapuksi tai Valpuriksi. Ilmeisesti hän piti itseään enemmän Vappuna, koska keski-ikäisenä Hultinien renkituvassa asuessaan hän vietti nimipäiviään aina toukokuun ensimmäisenä päivänä.

Silloin nostettiin portit liiteristä saranoilleen, odotettiinhan tänään rakasta vierasta - kaunistu kesää ja Varvun kahvia ja vesirinkeleitä, joita hän rouvainaan pukimiin puettuna juhlallisesti tarjosi.

Adylth Hultinin ja satutäti-Varpun tuttavuus kesti liki kolmekymmentä vuotta. Tuona aikana Varpun ulkonäkö ei kuulemma juuri muuttunut: Hän oli pieni, vähän kumarassa kulkeva mummo, jolla oli pyöreät kasvot, pienet harmaat silmät, musta tukka ja suun ja silmien ympärillä vakoja, jotka alati liikkuivat ja vetivät kasvot milloin mihinkin ilmeeseen.

Paimentyttö

Varpu Parikka oli kotoisin köyhistä oloista. Omasta varhaislapsuudestaan hän muisti perheensä kanssa koetun pitkän Pietariin suuntautuneen kerjuumatkan ankarassa pakkasesa. Tuon ankaran matkan jälkeen tyttönen tienasi leipäpalasensa paimenena Metsämiklin saloilla. Myöhemmin hän tarinoi siellä näkemistään karhujen jäljistä, lehmien häipymisistä, paimenten kujeiluista ja Haakanan emännän taikatempuista.

Kaikkein jännittävimmät jutut koskivat Metsämiklissä majoilleita kasakoita. Eräs virkamies oli kutsunut kasakat varmuuden vuoksi apuun, koska pelkäsi lahjoitusmaiden talonpoikien kokouksen enteilevän kapinaa. Talonpojat olivat kuitenkin kokoontuneet pelkästään aivan rauhanomaisesti pohtimaan, miten saisivat

lunastetuiksi rälsissä olevat tilansa verotiloiksi.

Jotkut kasakat olivat mukavia toisin kuin Musta-Iivana, joka viskasi Räyn porsaan Myllykoskeen.

Lapset ymmärsivät Vapun äänestä, kuinka kamala teko se oli. Isännät valittivat sotaherralle ja tämä pani kärsä-Antin (kersantti) antamaan selkää Musta-Iivanalle.

Kasakoilta Varpu oppi laulun, jota hän lauleli ylpeänä ulkomaan kielitaidostaan:

*Iili maala vantjukuntii
Vantjku Tanjku paljupii
A nukkas iltastoo
Rutki perki pakarii!*

Metsämiklistä Vappu siirtyi paimeneksi Paikjärvelle Adylth Hultinin äidinisän kruunuvouti **Pehr Gabriel Savanderin** taloon. Kruunuvoudin kuoltua hän muutti leskirouva **Ebba Savanderin** mukana Lopottiin, jossa Varpu tunsi asuvansa kuin kaupungissa, sillä talot ja mökit olivat melkein kiinni toisissaan. Lopotissa, joka sijaitsee nykyisen Lahdenpohjan paikalla, hän talensi muistiin tapaamiensa uusien ihmisten tarinoita ja sai samalla itselleen uutta kuulijakuntaa.

Vähäpätöisimmätkin tarinat muuttuivat Varvun kertomina jännittäviksi. Kertomus siitä, miten Tyyskän vallaton Aatu kiviä nakellessaan surmasi maalarin porsaan, teki meihin lapsiin yhtä pelottavan vaikutuksen kuin bolshevikkien hyökkäys rajan yli.

Palvelustyöille Varpulla oli omat laulunsa, kuten tämä:

*Ai voi, voi voi, ai voi voi voi
Ai voi voi voi tokkii
Kun minun pitäs joutua
Sen oman kullan kottii.
Kun ei olis tuota suota
Eik tuota järviä
Jo mie oisin ammoid käynyt
Oman kullan kärrii.
Jos ei oisi välillämme
Pikkuruinen mäki
Eipä meitä erottaisi
Kolmen kylän väki.*

Posteljoonina

Lopotista Varpu seurasi leskirouvaa tämän muutettua asumaan tyttärensä **Edla Hultinin** perheen luo Peltolan kartanoon Paikjärvelle. Vanhan emäntänsä kuoltua satutäti jäi asumaan Hultinien renkitupaan.

Pitäjältä hän sai luultavasti jauhoapua ja meiltä maidon ja muun särpimen. Postin noutaminen kahdesti viikossa oli hänen tehtävänsä. Usein huhut ehtivät ennen uutislehtiä. Muistan kevättalven illan kun oli 10-vuotias ja joku renkituvasta tuli kertomaan kuulleensa, että

keisari on ammuttu. Seuraavana aamuna olimme koko perhe koolla isän työhuoneessa, kun Varpu palasi postista laukkuineen. "Totta se on, lehissä on mustat surureunat, sanoi Varpu tullessaan pää tutisten ja ääni väristen."

Postiretkillään Varpu poikkesi moneen taloon tarinoimaan lapsille. Palvelustyöt halusivat kuulla lemmläisiä ja lapset selkäpiitä karmivia tarinoita ryöväreiden kylmässä kyökissä asuvasta Ursulasta, köyhästä Pietariin palvelijaksi menneestä työstä, joka pääsi rikkaisiin naimisiin eikä ollut myöhemmin tuntevinaan vanhaa äitiään, joka tuli häntä tervehtimään.

Tuhkimuksesta ja Peukalopojasta Varpu osasi kaksi satua ja jälkimmäisen kujeille hän naurovi niin, että kyneleet tippuivat. Paholaisille luvatuista lapsista kertoessaan hän taisi pelätä pelottelevansa lapsia liikaa, eikä uskaltanut lausua "sen" nimeä. Näyttämönä oli melkein aina Pietariin vievä maantie kaupungin läheisyydessä olevine kortteeripaikkoina, jotka osoittautuivat ryövärin luoliksi ja nämä tarinat perustuivat varmaan tositaapauksiin.

Toisiin kertomuksiin kätkeytyivät muistot ajoilta, jolloin Viipurin läänin kuului Venäjään ja sotamiehenotot uhkasivat nuoria miehiä, jotka jouduttuaan Venäjälle 25-vuotiseen sotapalvelukseen tavallisesti näkivät kotimaansa viimeisen kerran kun heidät kotoaan ryöstettiin yöllä.

Huutolaisvanhuksena

Jos ei ole vanhusten hoito parhaalla tolalla nyky-Suomessa, ei se ollut sitä myöskään 1900-luvun taitteessa.

Isäni **Julius Hultinin** kuoltua möimme Peltolan ja silloin joutui Varpu paraka pitäjän köyhäinhoidon varaan. Se oli järjestetty ruotulaitoksen pohjalle, mikä tarkoitti että Varpu joutui määräviikkojen perästä muuttamaan talosta toiseen. Oli kuitenkin pidetty huolta siitä, ettei häntä sijoitettu pitäjän takaperukoille vaan itse Lahdenpohjaan.

Yhteen taloon eli "tupakkakoppiin", jossa asui pelkkää miehiä, Varpu ei halunnut mennä. Niinä viikkoina Adylth Hultinin Edla-äiti järjesti niin, että nuo pelätyt viikot osuivat kesäaikaan. Silloin Hultinin perhe vietti kesäänsä Paikjärvellä ja Varpu pääsi heidän luokseen asumaan.

Vanhusten hoito muuttui entistäkin kurjemmaksi kun pitäjän köyhäinhuolto järjestettiin uudelleen. Silloin vanhuksat annettiin "elätettäväksi" huokeimman tarjouksen tehneeseen taloon, jolloin vanhus joutui usein pitäjän köyhimpiin mökkeihin, jotka saattoivat sijaita vaikka kuinka kaukana kirkolta. Eikä rahan edestä hoitavan hienotunteisuudesta usein voinut olla puhettakaan.

Adylth Hultin kävi sisarensa **Helfrid Lindströmin** kanssa tapaamassa Varpu Parikkaa hänen viimeisenä kesänään ja ihmetteli, kuinka hyvin umpikuuro ja lukutaidoton Varpu oli selvillä Suomea uhkaavasta laittomasta asevelvollisuusmääräyksestä.

Seuraavana talvena Varpu sai tehdä viimeisen majanmuuttonsa, sai jättää taakseen raihnaisen ruumiinsa kylmät ovensopet, tuskaantuneet hoitajat ja muuttaa majapaikkaan, jossa häntä ehkä tervehdittiin sanoilla: "Astu sisään! Minkä teit pienimpien iloksi, sen teit minullekin."

Vanhoista albumeista

Nuoria jaakkimalaisia 7.3.1937 Talvenheimon kuvaamossa Käkisalmissa: Jaakko "Jaska" Uimonen Metsämiklistä (vas.), edessä hänen serkkunsa, "Tillin tytöt" Nivan asemalta: Mirjam, sittemmin Korkeamäki (vas.) ja Meeri Viinanen takanaan puolisonsa Emil "Emppu" Viinanen. Värikuvassa on samoja henkilöitä kolmisenkymmentä vuotta myöhemmin, kesällä 1966, Uimosen huvilalla Valkealan Kuvialassa. Siinä on mukana lisäksi Mirjamin mies Ahti Korkeamäki (2. vas.), nuorin Tillin tytöistä, Aune Pakkanen (takana kesk.) sekä Aunen mies Olavi Pakkanen (ed. oik.). Kuvat Vappu Orlov.

Pitkästen esineet kertovat

✠ Maarit Laakkonen,
Kyrö

Kuvassa on isäni suvun, Pitkästen tuomia esineitä Lumivaaran Tervajärveltä tai Kurkijoen Marianvaarasta. Tätini Helvi Kurvinen (s. Pitkänen) on muistellut sukuani ja esineitä.

Takana on teekannu, jossa punaiset kukat, sen isoisäni Jaakko Pitkänen oli saanut täditään 1900-luvun alkupuolella Tervajärvellä.

Vieressä olevat luumukuvioiset iso maitokannu ja pieni kermakannu, oli ostettu Ihalan Rantasen kaupasta. Jalallinen sokkerikko sekä ruskea pienempi sokkerikko ovat peräisin Marianvaaran ajalta.

Keskellä kannujen edessä on pieni puinen rasia, jonka Valamon munkit olivat tehneet. Jaakko Pitkänen oli työskennellyt Valamossa muinoin. Metallinen rasia on Marianvaarasta. Se oli isoäidilläni Maria Pitkäsellä (s. Julku) vielä käytössä sotien jälkeenkin. Hän säilytti hiuspinnejä siellä. Rasian päällä olevan pienen kupin tätini Helvi oli saanut Lehtisen Ainolta Marianvaarassa. Helvi oli silloin alle kouluikäinen.

Kukkopillin oli ”potti-kauppias” Hölttä antanut lahjaksi yösiijasta, kun oli jäänyt yöksi Pitkäsille. Kolme naskalia ovat vanhoja myös. Jaakko Pitkänen reijitti niillä hevosen valjaita.

Taskukello kuului isoisälleni, jonka isäni Viljo Pitkänen peri häneltä Jaakon kuollessa melkein heti sotien jälkeen. Perunanuijakin on kulkeutunut monia teitä Karjalasta tänne Kyröön. Etualalla on vielä Jaakko Pitkäsen jo rikki-kulunut kukkaro.

Helvi Kurvinen (s. Pitkänen) muistelee nuoruuttaan ja kertoo rakkaista esineistä.

Esineiden matkreitti Karjalasta

Pitkäsen suku oli lähtöisin Tervajärveltä, mutta isovahempani muuttivat Kurkijoen Marianvaaraan jo ennen tätini Helvin syntymää vuonna 1928. Heillä oli pieni maatila nimeltä Rajala.

Evakkomatulle he joutuivat lähtemään Keski-Suomeen, Lievestuoreelle. Muuttivat takaisin Karjalaan jatkosodan aikana. Ensimmäiset asettuivat Tervajärvelle ja myöhemmin uudelleen Marianvaaraan.

Sodan loputtua oli pakettava taas tavarat kärryyn ja lähdettävä Pohjanmaalle, Ylistaroon. Sieltä heidän matkansa kulki ensin Melilään ja sitten tultiinkin jo Pöytyälle. Vuonna 1950

Pitkäset ostivat lapsuuskotini Pihlajamäen Kyröstä.

Monta matkaa ja moninaisia vaiheita on sisällynyt kuvissa näkyviin esineisiin. Jälkipolvillekin ne antavat rakkaat muistot sieltä kauniista Karjalasta.

Isoisäni Jaakko

Tervajärven Pitkäsenmäellä on ollut Pitkästen sukua jo 1600-luvulta. Mäellä on ollut kolme taloa. Alimpana lähellä Tervajärveä sijainnut Ijaksela löytyy Tervajärven kyläkartasta numerolla 49. Tämä oli isoisäni Jaakon lapsuuden koti.

Perintökirjan saivat Ijakselaan vuonna 1890 Jaakko Matinpöika Pitkänen ja vaimo Regina. He olivat isoisäni Jaakon isä ja äiti.

Isoisäni Jaakko Pitkänen oli syntynyt 6.10.1889 Jaakkiman Tervajärvellä ja kuoli 27.12.1946 Pöytyällä).

Lumivaaran talonpojat saivat omistukseensa maat 16.12.1890.

Isoisäni Jaakko ehti asua Ijakselassa viisi vuotta. Hänen isänsä Jaakko Matinpöika kuoli elokuussa 1894. Tilalle muutti keväällä 1895 Matti Rasilainen. Mihin lähti leski Regina poikansa Jaakon kanssa ei ole tarkkaa tietoa? Reginalla ei ollut lapsista elossa kuin isoisäni Jaakko.

Ennen sotia talossa asui Tuomet ja vuonna 2002 siinä asui valkovenäläisiä.

Isoäitini Regina

Isoäitini Maria Julun suku on lähtöisin Jaakkiman Kalksalosta. Maria Julun isä oli Juhana Simonpoika Julku (s. 1853) Jaakkima. Isänisä oli Simo Nuutinpoika Julku (s. 1824). Maria Julun isän äiti oli Beata Kapanen (s. 1823).

Isoäitini syntyi vuonna 1897 Kalksalossa. Hänellä oli kuusi sisarusta: Eskil, Juhana, Jaakko, Anni, Beata ja Ida. Sisaruksista Eskil hukkuu Laatokkaan

Isäni Viljo, isoäitini Maria (s. Julku) ja tätini Helvi Pitkänen silloin ennen Karjalassa.

4-vuotiaana. Juhanan punaiset tappoivat Kuusankoskella vuonna 1918. Hän oli poliisi.

Maria Julku joutui jo nuorena lähtemään tienestitiin päätyen lopulta Tervajärvelle Antti Ristolaisen taloon piikaksi vuosina 1921-22. Aviomiehensä Jaakko Pitkäsen hän löysi Ristolaisen vastapäätä olevasta Pihlajamäestä. Oli lyhyt matka muuttaa.

Mielenkiintoista on myös havaita, että isoisäni Jaakko Pitkäsen isän Jaakko Matinpöikan vaimo oli myös Julkuja, Regina Juhontytär Sorolasta. Reginan vanhemmat olivat Juho Julku ja Anna Pitkänen Sorolasta. Näin suvut ovat lomittuneet toisiinsa.

Pihlajamäki

Tervajärven Pihlajamäki (kyläkartalla no 20) oli isäni Viljon syntymäkotona Sit-tasuoan tien vierellä.

Pitkästen muutettua Marianvaaraan ehkä vuonna 1926 tai 1927 Pihlajamämälle muutti isoäitini Marian kaksoissisar Beata (s. Julku)miehensä Matti Kuntsin kanssa. Heille syntyi Pihlajamäessä kahdeksan lasta: Matti, Onni, Bertta, Teuvo, Eino, Hilma, Aulis ja Olavi Kunsti. Sodan jälkeen kaikkien tiet kulkivat eri suuntiin. Aina-kin Bertta ja Hilma lähtivät Ruotsiin.

Yhteystiedot:
maarit.laakkonen52@gmail.com

Evakkoesineen tarina

Kokoamme evakkoesineitten tarinoita talteen. Toivomme valokuvaa esineestä, siihen liittyvistä henkilöistä, kertomusta esineen matkasta ja sen merkityksestä tämän päivän haltijalleen. Julkaisemme mieluisasti tarinoita lehdessä.

Esineen tarinoita kokoavat:

Tea Itkonen/toimitus,
toimitus@jaakkimansanomat.fi
tai puh. 050 440 6109 ja

Matti Tiilikka, Jaakkimalaisen seururan pj. Seinäjoki,
matti.tiilikka1@gmail.com
tai puh. 045 215 3453

Ukin kynttilä sytyttää rakkaat muistot

✠ Pirkko Saunola

Sain tämän kynttilänjalan ukiltani **August Paganukselta** (1881–1964) täyttäessäni 12 vuotta. Hän oli Iijärven kylästä ja hänen vanhempansa olivat **Simo Paganus** ja **Beata s. Berg**.

Hän kertoi, että hän olli 10-vuotiaana mennyt isänsä kanssa Pietariin hevosella viemään mattoa ja isoihin puutynnyreihin suolattuja kurkkuja. Sillä matkalla oli ostettu tämän kynttilänjalca, joka on kaikki evakkomatkat ja muutot mukana kulkenut. Aina merkityksellisinä päivinä siinä palaa

kynttilä ja tuo mieleen rakkaat muistot.

Suomen suuret 1800-luvun nälkävuodet

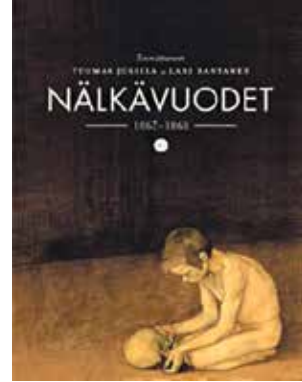
Väitöskirjatutkijat **Tuomas Jussila** ja **Lari Rantanen** Turun yliopistosta ovat toimittaneet Suomen suurista 1800-luvun nälkävuosista tietokirjan. Teoksen tarkoituksena on virkistyttää suomalaista nälänhätätutkimusta. Teemana on: ”Nälällä on aina historiansa”.

Suuret nälänhätävuoDET vakiintui käsitykseksi nimenomaan 1860-luvun maanlaajuudesta ahdingosta ja erotukseksi vuosisadan muista satunnaisemmista katovuosista. Nimitys on perinteisesti yhdistetty vuosiin 1867-1868. Ilmaston muutoksiin varautuvassa maailmassa tarjoaa 1800-luvun nälänhätä muistutuksen siitä millaisia katastrofeja on pahimmillaan

uhkaamassa.

Mainittakoon, että vuoden 1868 aikana kirjattiin nälän ja tautien aiheuttamia kuolemia yhteensä lähes 138 000, mikä vastasi noin kahdeksan prosentin menetystä 1.8 miljoonaisesta Suomen kansasta.

Sortavalasta kertoi 21.6.1867 Ilmarinen seuraavaa: ”Jää kaupungin lahdesta näkyy olevan lähtenmäisillään, ja jopa oli aikakin. Kohta juhannus kättä antaa, kokkopuut eli risut owat vielä osaksi lumen alla, tokko nekään ennättänewät kuiwaa kokon polttoon asti. Juhannuksena tavallisesti nuorukaiset antawat lemmityillensä kukkakiehkuroita, tanssiwät ja leikkivät kokolla, waan ennättäneenkö nyt juuri kukkiakaan

siksi ja tehneekö mieli tanssiimaan, kun taitaa olla tilaisuus päästä leikkiin, jota ei muisteta ennen juhnuksena pidentyksi: Woipi näet Kokkomäen pohjoisrinteellä olla lumisilla. ✠ RH